

Ban đầu đã sợ hãi cho là Madrid đã phẫn nộ quá mức với cuộc trưng cầu ý dân. Tuy nhiên, khi nhìn lại, có vẻ như thủ tướng Rajoy, một chính trị gia kỳ cựu từng là một thành viên hàng đầu trong nội chính trị Tây Ban Nha gần 2 thập kỷ qua, đã xử lý cuộc khủng hoảng đầy khéo léo.

Thủ tướng Rajoy giành ưu thế trước một liên minh mạnh mẽ như thế nào?

Mọi chỉ vài tuần trước, dường như có khả năng Catalunya sẽ tuyên bố độc lập khi Tây Ban Nha. Ngày 1/10, người dân Catalunya đã bỏ phiếu đa số ủng hộ độc lập (khoảng 90% số người đã bỏ phiếu, theo chính quyền Catalunya) trong một cuộc trưng cầu ý dân diễn ra trong hoàn cảnh rất rối rắm. Vào những ngày trước cuộc trưng cầu ý dân, chính quyền trung ương ở Madrid đã tịch thu khoảng 10 triệu lá phiếu, đe dọa truy tố bất kỳ quan chức Catalunya nào dính dáng đến cuộc trưng cầu và ngắt mạng Internet để ngăn người dân tìm kiếm địa điểm bỏ phiếu công khai. Khi tất cả việc đó đều thất bại, Madrid đã cử hàng nghìn cảnh sát quốc gia và sự quan phòng với dân số đến ngăn cản người dân đi vào địa điểm bỏ phiếu. Tất cả đã phản tác dụng.

Hình ảnh cảnh sát kéo lê người dân, một số người với khuôn mặt đầy máu, khi đi tìm bỏ phiếu và bản đồ cao su vào đám đông đã chiếm lĩnh các tin tức. Theo giới chức y tế Catalunya, 844 người đã bị thương trong các cuộc đụng độ với cảnh sát. Tình trạng bỏ các tổ chức chỉ trích là lớn hơn này có lợi cho câu chuyện kể của những người ly khai là Chính quyền Madrid đang ngăn cản người dân bày tỏ quyết tâm công khai. Các biệt, việc Madrid tiến đến báo lực đã những người thủ lĩnh hơn với đạo đức cho những người ly khai. Tìm cách lợi dụng tình hình, Thủ hiến Catalunya Carles Puigdemont đã tuyên bố rằng "vì thời điểm của hy vọng và đau khổ này, công dân Catalunya đã giành được quyền có một nhà nước độc lập theo hình thức một nền cộng hòa".

Tuy nhiên, chỉ 10 ngày sau cuộc trưng cầu ý dân, sự phản của phong trào độc lập đã thay đổi hoàn toàn. Puigdemont đã buộc phải hành động cân bằng một cách khéo léo là thỏa nhận công quyền tuyên bố độc lập lớn thực tế là việc tiến phòng làm vậy sẽ rất khó có khả năng thành công. Trong một bài phát biểu trước quốc hội Catalunya vào ngày 10/10, Puigdemont nói rằng ông sẽ tuyên bố độc lập những tìm hoãn tuyên bố theo đuổi đàm phán với Madrid. Sự rời rạc của tin tức đã làm sáng tỏ những người tập trung trên khắp Catalunya để chứng kiến dịp quan trọng này, với việc một số người tuyên bố "đã bỏ qua và bỏ nói dối".

Hiện tại, còn lâu mới biết rõ các cuộc đàm phán sẽ diễn ra đi đâu gì. Thậm chí không rõ chính xác đi đâu gì được đặt lên bàn đàm phán. Xung đột ban đầu với Madrid là vì mong muốn của Catalunya có tiếng nói lớn hơn với tài chính của mình, nhưng mọi người đều đồng ý rằng chỉ giới quyết riêng việc này sẽ không chạm đến được cuộc khủng hoảng. Tuy nhiên, đi đâu rõ ràng là mong muốn độc lập Catalunya ít nhất trong thời điểm này đang tìm kiếm vô hình.

Đo lường và sự đoàn kết của Catalunya

Ít nhất đối với thế giới bên ngoài, cuộc tìm kiếm độc lập của Catalunya đã được định hình bằng những hình ảnh các đám đông đòi quyền tự quyết. Các cuộc tuần hành, một vài trong số đó có hơn 1 triệu người, đã bắt đầu sau năm 2006. Năm đó, người dân Catalunya đã chấp thuận một luật tự trị mới, một văn kiện gọi Catalunya một cách khiêu khích là "một quốc gia" và kêu gọi quyền tự trị lớn hơn, được biết với các văn đề tài khóa. Trong nhiều thập kỷ, người Catalunya đã phản nản rằng họ gọi cho Madrid nhiều tiến hơn những gì họ nhận lại được qua đầu tư. Các cuộc phản kháng đã trở nên dữ dội hơn sau năm 2010, khi Tòa án hiến pháp, tòa án cấp cao nhất của Tây Ban Nha, hủy bỏ phần lớn các điều khoản của đạo luật này. Phán quyết này đã gây ra cuộc khủng hoảng chính trị hiện tại, cuộc khủng hoảng nghiêm trọng nhất ở Tây Ban Nha kể từ cái chết của nhà độc tài Francisco Franco vào năm 1975.

Tuy nhiên, trên thực tế, hình ảnh các đám đông người Catalunya đòi quyền độc lập phần nào đó đã gây hiểu nhầm. Dữ liệu thám dò đã cho thấy một cách nhất quán là mức độ đối đa số người dân Catalunya muốn được tham vấn về tương lai chính trị của vùng này, nhưng không có đa số người Catalunya rõ ràng nào đòi độc lập. Phần lớn các cuộc thám dò cho thấy tỷ lệ người Catalunya ủng hộ độc lập ở khoảng 45%, tương đương với tỷ lệ phiêu mà liên minh ly khai quần lý Catalunya đã nhận được trong cuộc bầu cử vùng năm 2015. Hơn nữa, chỉ 42% cử tri đi đầu tiên bỏ phiếu tham gia cuộc trưng cầu ý dân này. Có thể hiểu là việc không có một đa số rõ ràng ủng hộ độc lập đã làm dấy lên thảo luận về sự tồn tại của một "đa số im lặng" muốn Catalunya ở lại trong Tây Ban Nha.

Đa số đó có vẻ đã thực hiện vào ngày 9/10, khi hàng trăm nghìn người (theo ước tính chính thức là 350.000, và gần 1 triệu người theo ước tính của các nhà tổ chức tuần hành) đã xuống đường ở Barcelona để tuần hành phản đối độc lập. Thế giới đã chứng kiến màn thi hiên hiêm thay của chủ nghĩa dân tộc Tây Ban Nha ở trung tâm của thế kỷ vùng Catalunya. Sau cái chết của Franco, những sự thi hiên các biểu tượng quốc gia như quốc kỳ Tây Ban Nha gần như đã biến mất khỏi Catalunya, trừ những gì được trưng ở các tòa nhà công. "Viva Espana" và "Soy Espanol, Soy Catalan" (Tôi là người Tây Ban Nha, tôi là người Catalunya) là 2 trong số những khẩu hiệu mà người tuần hành hô vang, nhiều người trong số họ quấn quanh mình lá cờ Tây Ban Nha, khi họ đi qua các đại lộ và quảng trường trang nhã của Barcelona. Cảnh sát quốc gia và các sĩ quan phòng vệ dân sự, những người chỉ vài ngày trước đã bị lòng mủi vì hành động của họ trong ngày trưng cầu ý dân, đã được đi rải bằng những cái ô và được ca ngợi là người yêu nước. Trong số các di sản gì có nhà văn đoạt giải Nobel và là chính trị gia báo chí Mario Vargas Llosa, người có

quốc tịch Tây Ban Nha và Peru. Ông hỏi thúc đảm đông không để "mặt âm mưu ly khai hủy diệt nền dân chủ Tây Ban Nha".

Cuộc tuần hành đã tác động đến các kế hoạch tuyên bố độc lập của phong trào ly khai theo ít nhất là 2 cách. Thứ nhất, nó đã liên kết các điểm điểm ở Barcelona với mặt phong trào toàn quốc kêu gọi đòi hỏi thi hành chính quyền Catalunya và chính quyền báo chí của Thủ tướng Tây Ban Nha Mariano Rajoy. Bất đầu phát triển ngay sau tình trạng báo chí điểm ra kèm theo cuộc trình bày, phong trào này đã được biết đến trên truyền thông mạng xã hội là Parlem/Hablemos ("Hãy nói chuyện" trong tiếng Catalunya và tiếng Tây Ban Nha). Cuộc tuần hành cũng đã phải bày tỏ chia rẽ sâu sắc bên trong Catalunya với vấn đề độc lập và thách thức mà điều này đặt ra cho việc khai sinh ra một nhà nước hoàn toàn mới. Cho đến tận ngày điểm ra cuộc tuần hành, những người ly khai có lẽ vẫn tự lừa dối mình rằng những người phản đối ly khai sẽ giữ im lặng và chấp nhận độc lập.

Mặt liên minh mạnh mẽ

Không may cho những người ủng hộ ly khai, sự hèn lép và sự tụt lùi của liên minh ly khai có nghĩa là chưa bao giờ có một liên minh có kết quả vì nền độc lập của Catalunya, chủ yếu là kết quả của các kế hoạch có kết quả cho một Catalunya độc lập. Các đảng viên là Junts pel Si ("Cùng nhau nói Có"), liên minh này được thành lập để phản ứng với phán quyết của Tòa án hiến pháp bác bỏ phần lớn các điều khoản của Đạo luật tự trị mới và đúng vào thời điểm điểm ra cuộc bầu cử vùng năm 2015. Ở trung tâm của liên minh là đảng trung hữu Dân chủ châu Âu Catalunya (PDeCAT), hữu du của đảng Hội tự và liên đoàn, đảng trung hữu đã xây dựng phong trào dân tộc chủ nghĩa Catalunya thời hữu Franco và đã giành tán vào năm 2015 sau một loạt vụ bê bối tham nhũng, và đối thủ cạnh tranh chính của họ là đảng Cánh tay công hòa Catalunya.

Mặc dù là người chiến thắng trong cuộc bầu cử vùng năm 2015, những Junts pel Si đã không giành được sự ủng hộ trong quốc hội để thành lập một chính phủ, đẩy liên minh này vào một liên minh với đảng ứng viên đoàn kết dân tộc (CUP), một đảng cực tả. Chính sách này đã đem đến những kết quả lớn lớn. Một mặt, nó cho phép thông qua một luật cấp quyền tự chủ trình bày ý dân và độc lập qua quốc hội Catalunya. Mặt khác, nó đã cấp tiến hóa liên minh này. Các nhà lãnh đạo CUP coi cuộc Thi hiên Catalunya Artur Mas là tham nhũng, quá báo chí và kinh tế và không đủ mạnh mẽ với vấn đề độc lập, vì thế ông cần phải được thay thế bằng Puigdemont, một nhà ly khai theo đường lối công nhận. Tuy nhiên, việc làm vậy có

ngành là đẩy ra ngoài lập chính trị gia Catalunya có nhiều kinh nghiệm đàm phán với Madrid nhất. Chính Mas là người đã thuyết phục Madrid cho phép tổ chức một cuộc trưng cầu ý dân về độc lập không ràng buộc trước đó vào năm 2014. Cuộc trưng cầu đó có kết quả tương đối giằng dụa với cuộc trưng cầu mới đây: 80% ủng hộ độc lập, với số người đi bỏ phiếu chỉ chưa tới 40%.

CUP cũng đã đem lại vận lượng chính trị đáng kể cho liên minh, đặc biệt là sự phân đổi nội tình của hệ thống chính quyền và toàn cầu hóa. (Chính hiện, đảng này đã chỉ trích ủng hộ Tây Ban Nha tách khỏi EU và Khu vực đồng euro.) Những quan điểm như vậy, đi ngược lại thích cho tình thế của đảng này là một tổ chức vô chính phủ, đã chia rẽ các thành viên bỏ họ truy cập thông tin của liên minh và các thành viên của đảng kinh doanh Catalunya đảng cầm quyền nên độc lập. Chúng cũng đã kích động thêm cáo buộc rằng một thiểu số cấp tiến đang đưa Tây Ban Nha đến bờ vực thẳm của chính trị. Một trong những người chỉ trích CUP thường xuyên và thuyết phục nhất là Albert Ribera, người đứng đầu Ciudadanos, một đảng trung dung ở Catalunya phân đổi kịch liệt độc lập. Vào đêm trước hôm diễn ra cuộc trưng cầu, Rivera nói với tờ Politico Europe rằng Tây Ban Nha đang trải qua "một cuộc khủng hoảng đe dọa pháp quyền" do những người ly khai ở Catalunya gây ra, những người ông gọi là "những kẻ cuồng phóng hỏa" và "nội chiến".

Cũng thông qua các phe phái của liên minh ly khai đã nở rộ trong những ngày sau cuộc trưng cầu. Các nhà lãnh đạo của PDeCAT, lo sợ sự trở thù từ Madrid, đã hối thúc Puigdemont tiếp tục với sự thận trọng. Những ngày sau cuộc trưng cầu, Mas, người đứng đầu đảng, nói với tờ The Financial Times rằng "Catalunya chưa sẵn sàng cho độc lập thật sự". Ngược lại, ban lãnh đạo CUP đã thúc giục ra một tuyên bố độc lập rõ ràng, lập luận rằng chỉ sau khi độc lập thì đảng cũng được quyền tổ chức một cuộc tham gia bầu cử. Sự bất mãn với quyết định của Puigdemont "tạm ngưng" độc lập là rõ ràng. Toàn đội biểu gồm 10 thành viên của CUP đã "ngồi im như tượng" khi họ nhìn Catalunya được bài phát biểu của mình; họ thậm chí không buồn vỗ tay sau khi bài phát biểu kết thúc. Các nhà lãnh đạo của CUP hiện đang chỉ gặng buộc Puigdemont tuyên bố độc lập. Trong một lá thư công khai hối thúc Puigdemont "dừng bỏ lệnh tạm ngưng tuyên bố độc lập", các nhà lãnh đạo của CUP cảnh báo rằng họ đã sẵn sàng ra đi và "đồng lòng với việc thiêu hủy".

Madrid vượt trội hơn

Một nhân tố quan trọng hiện, dù ít rõ rệt hơn, trong việc ngăn chặn nên độc lập của Catalunya là cách xử lý cuộc khủng hoảng đầy khéo léo của Rajoy. Ban đầu, sự

Đứng thuôn ở trong và ngoài nước là Madrid đã phân ứng quá tốt với cuộc trưng cầu ý dân bằng việc sử dụng với lợi ích một cách không cần thiết để ngăn một cuộc bất ổn bứt phá ra. Tuy nhiên, khi nhìn lại, có vẻ Rajoy, một chính trị gia kỳ cựu từng là một thủ lĩnh hàng đầu trong nền chính trị Tây Ban Nha gần 2 thập kỷ qua, đã tham gia cuộc chơi dài hơi hơn và liên tục theo ít nhất 3 cách.

Thứ nhất, Rajoy đã tiếp tục hợp đồng sự ủng hộ chính trị nền độc lập của Catalunya từ các bên tham gia liên trong cùng đồng quốc tế. Mục tiêu là hủy diệt cái gọi là liên trình Kosovo cho nền độc lập Catalunya; năm 2008, Kosovo đã đơn phương tuyên bố độc lập, tuyên bố bất ổn Serbia đàn áp, điều đã khiến cộng đồng quốc tế can thiệp để ủng hộ các lợi ích liên khai. Trước cuộc bất ổn, Rajoy đã tới Berlin và Washington, nơi ông nhận được những sự bảo đảm rằng các quốc gia liên Mỹ sẽ không công nhận cuộc trưng cầu ý dân mà Chính phủ Tây Ban Nha coi là vi hiến. Ông cũng đã nhận được sự bảo đảm của Brussels rằng một Catalunya độc lập sẽ không tiếp tục được kết nạp vào EU. Họ sẽ phải tái nộp đơn xin gia nhập, một quá trình phức tạp có thể một năm để hoàn thành. Sau cuộc trưng cầu, các chính phủ liên ở châu Âu như Pháp đã lập lại quan điểm của họ rằng họ sẽ không công nhận một Catalunya độc lập, hoặc thậm chí đóng vai trò nhà trung gian trong cuộc xung đột.

Thứ hai, Rajoy đã tiếp tục thành công từng lập chính trị Tây Ban Nha bằng việc một tuyên bố độc lập đơn phương của người Catalunya. Làm vậy, ông đã cùng các vị thủ của mình là người bảo vệ pháp quyền và coi liên minh ly khai là những kẻ phạm tội vi hiến. Ông đã nhận được sự ủng hộ từ các đồng Công nhân xã hội chủ nghĩa Tây Ban Nha (PSOE), đồng lập chính trong chính phủ quốc gia, và Ciudadanos, đồng trung hữu thuộc Catalunya, vì dứt khoát rút lại hiến chương từ của Catalunya, một điều khoản được cho phép theo điều 155 của Hiến pháp Tây Ban Nha trong trường hợp khẩn cấp về an ninh quốc gia. Rajoy cũng đã thiết lập một hiệp ước với người đồng lập PSOE Pedro Sanchez nhằm tái chức một ủy ban để nghiên cứu sự ảnh hưởng pháp với mục tiêu cải thiện hệ thống các vùng từ trước đã được thiết lập sau năm 1978. Trên lý thuyết, điều đó có thể mở đường cho việc chính thức liên bang hóa Tây Ban Nha, một điều kiện bất ổn pháp quyền của.

Cuối cùng, Rajoy đã triển khai một trong những việc khó khăn nhất của Chính phủ Tây Ban Nha: khi nền kinh tế Catalunya. Sau cuộc trưng cầu, Chính quyền Rajoy đã thông qua một luật hủy bỏ thuế quan liên quan đến quyết định chuyển từ sự của một công ty. Ý tưởng là đẩy nhanh sự rời bỏ Catalunya của các công ty liên. Việc đó đã giúp thu được lợi nhuận. Trong vòng vài giờ sau khi luật này có hiệu lực, Catalunya đã trải qua một cuộc tháo chạy ồ ạt của các tập đoàn, điều gây ảnh hưởng đến môi trường việc của nền kinh tế vùng này. Theo tờ El País, 540 công ty đã rời Barcelona sang các thành phố khác của Tây Ban Nha kể từ

ngày 1/10, với sự lúng lộn nhất các vụ ra đi (212) diễn ra vào ngày 9/10, ngày Puigdemont tuyên bố và tạm hoãn độc lập. Trong số những công ty đầu tiên rời đi có CaixaBank và Sabadell, hai ngân hàng lớn nhất của Catalunya; Gas Natural Fenosa, một công ty năng lượng; Planeta, một trong những nhà xuất bản hàng đầu của Tây Ban Nha; Dogi International, người không có ngành dệt may; và Albertis, công ty toàn cầu trong ngành quản lý phí cầu đường. Tất cả những đầu tiên ra sự thiêu hủy chính quyền của Catalunya là lý do để ra đi.

Theo quan điểm của nhật báo La Vanguardia ở Barcelona, cuộc tháo chạy của các tập đoàn đã lên đến mức "một cuộc kích thích thực sự nhằm vào độc lập". Nó giáng một đòn tâm lý lớn vào sự tự tin mà những người ly khai đã bày tỏ về một nền kinh tế Catalunya độc lập và một sự chuyển giao không đau đớn sang độc lập. Nó cũng đã cảnh báo các nhà đầu tư kinh tế, những người vốn đã lo ngại về thị trường hội mà cuộc khủng hoảng có thể gây ra cho sự phục hồi kinh tế của Tây Ban Nha từ thảm họa tài chính năm 2008. Trong những ngày sau cuộc trưng cầu, các nhà lãnh đạo doanh nghiệp hàng đầu đã cảnh báo Puigdemont rằng việc tuyên bố độc lập gần như sẽ gây ra sự hỗn loạn tài chính cho vùng Catalunya và dứt khoát nói chung. Quần thể quốc gia đã đưa ra một thông điệp tương tự.

Những lựa chọn khó khăn phía trước

Sự đón nhận bài phát biểu của Puigdemont tuyên bố những lời tạm hoãn độc lập từ phía truyền thông Tây Ban Nha nói lên một nhu cầu đi sâu vào sự phân đang thay đổi của dự án độc lập của Catalunya: Tại El País theo tờ tương tự do đã gọi bài phát biểu là "một cuộc đảo chính ly khai chống lại dân chúng" trong khi tờ báo báo thế El Mundo gọi nó là "một trò hề và là một vụ tống tiền". Báo chí đưa phúng cồng không thân thiện hơn: Tại La Vanguardia đã gọi bài phát biểu là "đầy bối rối và khó hiểu". Cứ sự yên tâm của Puigdemont đã khuyến khích Rajoy, người đang dùng Catalunya để "đẩy lùi" các vùng khác của Tây Ban Nha mong muốn độc lập, đáng nói nhất là xứ Basque. Sau bài phát biểu của Puigdemont, Rajoy đã viết cho nhà lãnh đạo Catalunya, để nghe ông này nói một cách rõ ràng xem liệu ông có tuyên bố độc lập hay không. Ông đã cho nhà lãnh đạo Catalunya 5 ngày để trả lời và trong trường hợp có một câu trả lời không đúng, thì sẽ có thêm 5 ngày nữa để cân nhắc trước khi kích hoạt điều 155.

Những lựa chọn của Puigdemont không đáng thêm nữa. Ông có thể ra một tuyên bố độc lập rõ ràng mà để cho là sự bất nguỵ tặc lập luận mà hội đồng Madrid đang chờ đợi lên người dân Catalunya, đi sâu vào khi nhóm người ủng hộ của ông

vui mừng những sự kích động Madrid tiếp quản Catalunya và cuộc bầu cử mới; hoặc ông có thể bùng lòng với sự tự trị lớn hơn theo một cách cải tiến pháp Tây Ban Nha hiện vẫn chưa được định rõ trong khi có nguy cơ khi các nghị sự trong liên minh ly khai của ông nổi lên, điều có thể sẽ khiến chính quyền của ông sụp đổ. Có vẻ trong tình hình này, mối lo ngại lớn nhất của Puigdemont không phải là độc lập cho Catalunya mà là sự sống còn chính trị của chính ông.

Omar G. Encarnación là giáo sư Nghiên cứu Chính trị tại trường Bard. Bài viết được đăng trên [Foreign Affairs](#).

Trần Quang (gt)